

V məqalə

Liderin cəmiyyət identikliyində rolu

Mövzuya aid öncəki məqalədə Azərbaycan cəmiyyətinin özünüidentifikasiyasında yeni mənəvi impulsun parametrləri kimi milli ideyanı, siyasi dövlətçilik tarixinin dövrləşdirilməsini, regional-regionlararası-qlobal miqyasların ahəngdarlığını və regional sülh-yaratmadan regionlararası əməkdaşlığa keçid özəlliklərini vurğulamışdıq. Bu parametrlərin toplumun özünü identikləşdirməsində əhəmiyyətli rolunu heç bir halda arxa plana atmaq olmaz. Lakin onlar real mahiyyətlərini yalnız siyasi liderin fəaliyyəti fonunda ala bilərlər.

Uğurlu liderlik mövzusunda həsr edilmiş müasir fəlsəfi və politoloji araşdırmalar göstərir ki, liderin dövlətin və cəmiyyətin həyatının bütün sferalarında rolu yeni səviyyəyə yüksəlmişdir. Bunun səbəbi kimi tədqiqatçılar çağdaş dünyanın faktiki olaraq dərin böhran keçirməsini, onun xaotiklik, qeyri-müəyyənliklə xarakterizə olunmasını və çətin proqnozlaşdırılan sistem halına gəlməsini görürlər. Tarixi təcrübə göstərir ki, hər bir cəmiyyəti və dövləti belə kəskin böhran vəziyyətindən uğurlu çıxarmaq üçün uyğun lider olmalıdır. Burada “uyğun” sözün həqiqi mənada cəmiyyətini, dövlətini, xalqını, millətini dərinləndirən və yüksək liderlik qüdrətinə malik olan dövlət başçısını ifadə edir.

Bundan başqa, liderliklə dövlət başçısı olmanın vəhdətdə götürülməsi də təsadüfi deyildir. Çünki təcrübə onu da təsdiq edir ki, XXI əsrdə o dövlətlər və cəmiyyətlər uğurla inkişaf edə bilirlər ki, orada real birlik, sosial-siyasi, mənəvi, ideoloji, mədəni monolitlik mövcud olur. Burada heç bir liberal və ya kommunist, sağ və ya sol, demokratik və ya avtoritar, “yaşıl” və ya “qeyri-yaşıl”, “humanitar” və ya “qeyri-humanitar” parametrlər üzrə təsnifat keçmir. Onların hər biri o zaman nəticəverici olur ki, toplumun sosial-siyasi və ideoloji-mənəvi birliyi yerli ənənəyə zidd olmayaraq təmin edilir. Və eyni zamanda, XXI əsrin çağırışlarına uyğun yeni sosial, siyasi, mənəvi, mədəni və ideoloji inkişaf şərtləri ödənilir. Fəlsəfi olaraq bu məqamı belə ifadə etmək olar: cəmiyyətin birlik şərtləri ilə lider-toplum həmrəyliyi bir-biri ilə ahəngdar olmalıdır. Burada aparıcı rolu lider oynamaqlıdır. Hansı səbəbdən?

Liderlik missiyası və məsuliyyəti

İndi hər bir ölkə üçün liderin missiyası ilə məsuliyyəti bir-birini tamamlamalıdır. Total xaos durumunda kütlənin gələcəyi düzgün görməsi demək olar ki, imkansızdır. XXI əsrdə bu məsələ daha çox mürəkkəbləşmişdir. Cəmiyyətlərin özü substantiv və funksional olaraq daha mürəkkəb struktura malikdir. Bundan başqa, qloballaşma çoxlu sayda cəmiyyətləri bir-birindən qarşılıqlı asılı hala gətirmişdir. Bu cür ierarxik xarakterli mürəkkəb vəziyyətdə düzgün təhlil və proqnozlaşdırma liderlik üçün zərurətə çevrilir. Liderin məsuliyyəti isə ölkəni idarə etmək vəzifəsini yerinə yetirməsi ilə bağlıdır.

İndi vurğuladığımız bütün bu parametrlərin və faktorların prizmasında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin liderlik fəaliyyətinin bir sıra mühüm aspektlərinə baxaq.

Siyasi varislik

Siyasi varislik Azərbaycan xalqının siyasi identikliyinə əsas faktorlardan biri rolunu oynamışdır. İlham Əliyevin lider kimi məharəti və situasiyaya yaradıcı yanaşmasının əsas məqamlarından biri olan siyasi varisliyin gözlənməsi prinsipi mühüm məqamdır. Burada liderlik baxımından həlledici faktorlar Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi müstəqil dövlət quruculuğu kursu daxilində azərbaycançılıq, multikulturalizm və milli maraqlara

Azərbaycan xalqının siyasi identikliyi: azadlıqsevərlik

bağlılığın davam etməsindən ibarətdir. İlham Əliyev fəaliyyəti müddətində həmin faktorlara tam əməl edən yenilikçi lider kimi özünü təsdiq etdi.

Azərbaycançılıq, multikulturalizm və milli maraqlara bağlılıq siyasi varislik kontekstində cəmiyyətin həmrəyliyi üçün ciddi faktorlardır. Çünki onların hər birinin özünəxas birləşdirici məqamları vardır. Prezident İlham Əliyev 2003-2020-ci illərdə vurğulanan üç istiqamətdə möhtəşəm proqramlar həyata keçirdi və artıq cəmiyyət Vətən Müharibəsinə tam hazır hala gəlmişdi. 2020-ci ildən sonra isə azərbaycançılıq, multikulturalizm və milli maraqlara bağlılıq yeni tarixi mərhələnin şərtlərinə uyğun məzmun çalarları almağa başladı. Bu baxımdan siyasi varislik də özünün yeni məzmun və funksiya səviyyəsinə yüksəldi.

Yeni mərhələdə siyasi varislik Azərbaycan Respublikası dövlətinin regional lider kimi regionlararası miqyasda yeri və rolunu müəyyən etməsinə xidmət edir. Bu miqyas əvvəlkindən xeyli mürəkkəbdir. Lakin İlham Əliyevin fəaliyyəti göstərir ki, Azərbaycan Respublikası dövləti Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) lideri və Qoşulmama Hərəkatının əsas üzvlərindən biri kimi çox uğurlu addımlar atır. İndi bütün istiqamətlərdə, o cümlədən, informasiya savaşı aspektində Azərbaycanın dəyərinin nə dərəcədə yüksəldiyini, son zamanlar ölkəmizə və Türkiyəyə qarşı atılan böhtan, şantaj və şər kampaniyasının vəsət almasını göstərir. Bu, iki qardaş dövlətin dünya miqyasında rolu, yeri və təsirinin yeni səviyyəyə qalxmasının təsdiqlərindən biridir.

Enerji strategiyası yeni mərhələdə

Prezident İlham Əliyev XXI əsrdə uğurlu lider nümunəsi kimi enerji strategiyasında çox çevik addımlar atır. Burada möhtəşəm bir transformasiyanın şahidiyik. XX əsrin son onilliyində Ulu öndərin hazırladığı enerji strategiyası (və ya yeni enerji strategiyası) özünün üçüncü mərhələsinə “yaşıl enerji” sahəsində Azərbaycanın Avropa ilə imzaladığı Əməkdaşlıq Memorandumu (İlham Əliyev-Ursula fon der Lyayen) və BP ilə imzalanan “Əsrin yeni müqaviləsi” ilə qədəm qoydu. Avropa

İttifaqı ilə imzalanan Əməkdaşlıq Memorandumu (memorandum hər hansı məsələyə baxışların ifadə edildiyi informasiya-ayarış xarakterli sənəddir) “yaşıl enerji” sferasında gələcək əlaqələrin ümumi istiqamətini müəyyən edirsə, BP ilə imzalanan müqavilə onun müddətini göstərir. Deməli, Azərbaycan real olaraq özünün enerji strategiyasını XXI əsrin çağırışlarına cavab kontekstində uğurlu nəticələrə aparan xətt üzrə qurmaqda davam edir.

Bu uğurlu enerji strategiyası transformasiyası Azərbaycan Prezidentinin yeni tarixi mərhələdə liderliyinin çox əhəmiyyətli göstəricilərindən biridir. Dövlət başçısının “Bakı enerji həftəsi”ndə neft strategiyasının Azərbaycanın milli inkişaf modelində fundamental rol oynadığı ilə bağlı ifadə etdiyi tezis dünyaya böyük mesajdır. Bakı rəqiblərindən və həm də onunla dost olmaq istəməyənlərdən bir addım irəlidedir və şərtləri o diqətdir!

Regional təhlükəsizlik

“3+3” Azərbaycanın postmüharibə mərhələsində milli təhlükəsizliyinin əsas regional formuludur. Burada təhlükəsizlik haqqında siyasi təsəvvürdən cəmiyyətin təhlükəsizlik təsəvvürlərinə incə bir psixoloji keçid vardır. Hər bir cəmiyyət mütləq surətdə özünün təhlükəsizliyinin təminini yaşamın fundamental şərti kimi qəbul edir. Əgər sosiumda təhlükəsizliyin təmininə etibar və etimad varsa, orada inkişaf paradigması aparıcı olur. Bu cür təminat olmadıqda cəmiyyət kollektiv surətdə özünün inkişafını deyil, hardan təhlükə gələ biləcəyini daha çox düşünür. Bu da davamlı olduğu halda kollektiv psixologiyada özünü qorumaq hissini inkişafdan öndə tutan durum yaradır.

Prezident İlham Əliyev “3+3” formatı ilə yanaşı, təhlükəsizliyin təmininə istiqamətlənmiş digər formulları davamlı olaraq siyasi-diplomatik gündəmə gətirir. Artıq Azərbaycan cəmiyyətində postmüharibə mərhələsində təhlükə riskinə qarşı immunitet formalaşmışdır. Toplum liderini dövlətin, millətin və hər bir vətəndaşın təhlükəsizliyinin etibarlı təminatçısı kimi qəbul edir. Yəni İlham Əliyevin təhlükəsizliyin təmini ilə bağlı həyata keçirdiyi proqramları cəmiyyətin tam legitimliyini qazanmışdır.

Strateji inkişafa inam

Məsələnin bu tərəfi cəmiyyətin indiki realılıqlarla gələcək taleyi arasında nisbəti müəyyən etməkdə ciddi rol oynayır. Cəmiyyətdə gələcək inkişafa inamın olması onun siyasi identikliyinə nikbinlik faktorunun əsaslı yer tutduğunun əlamətidir. Hazırda toplum strategiyası inkişaf kursunu müxtəlif aspektlərdə geniş müzakirə edir. Bura milli maraqların gözlənməsi, mədəni özünəməxsusluğun qorunması, dil, din, adət-ənənə kimi faktorların cəmiyyətdəki yeri və rolunun yenidən qiymətləndirilməsi, vətəndaş-dövlət münasibətlərinin inkişaf dinamikası, siyasi institutlaşmanın optimal modelinin axtarışları və s. daxildir. Bu prizmada cəmiyyət dövlətin daxili və xarici siyasətinin əsas məqamlarını diqqətlə izləyir.

Müşahidələr göstərir ki, aparıcı məqam bu prosesdə cəmiyyət və hakimiyyət tərəfindən milli maraqların gözlənməsindən ibarətdir. Müstəqil bir dövlət üçün bu faktor çox ciddi rol oynayır.

Ümumtürk identikliyinə keçid

Buradan Azərbaycan cəmiyyətinin siyasi identikliyi ilə Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) çərçivəsində ümumtürk identikliyinə maraqlı keçid etmək olar. Həmin kontekstdə “cəmiyyət identikliyi” və “siyasi identiklik” daha ümumi “sosial identik”liyin atributları kimi təsəvvür edilir. Çünki istənilən halda cəmiyyət identikliyi cəmiyyətlər və dövlətlərarası münasibətlər miqyasına proyeksiya olunanda siyasi və geosiyasi çalar almalıdır. Bu məsələ hansı halda aktualdır? Onun çox aspektlərdə aktualıq çalarları mövcuddur. Bizi bu məqalədə dövlətin müstəqilliyi ilə onun təşkilatın üzvü kimi siyasi və mədəni kimliyinin məzmunu arasındakı nisbət maraqlandırır.

Bir qədər də konkret ifadə etsək, Azərbaycan cəmiyyətinin siyasi identikliyi ümumtürk kontekstində (TDT çərçivəsində) hansı məzmunu ala bilər? Sırr deyil ki, hazırda bu istiqamətdə türk cəmiyyətlərində ciddi müzakirələr aparılır. Dil, mədəniyyət, hüquq və s. aspektlərdə bəzən fikir ayrılığı özünü göstərir. Kənardan qaynaqlanan və ya daxilə yanlış təsəvvür edilən məqamlar sayəsində bir sıra

hallarda vəziyyəti dramatikləşdirməyə çalışanlar meydana çıxırlar. Bütün bunlar üç aspektdə normal hallar kimi görünür.

Birincisi, TDT, xüsusilə Azərbaycan böyük uğurlar qazanır. Azərbaycan faktiki olaraq türk dünyasını dünyanın ən inkişaf etmiş kəsimi ilə birləşdirici addımlar atır ki, müsbət nəticələri dərhal hiss edilir. Son iki nümunəni göstərə bilərik.

Azərbaycanın təşəbbüsü ilə Laçında Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan yeni geosiyasi güc oxu formalaşdı. Eyni zamanda, Laçın MDB-nin mədəniyyət paytaxtı elan edildi, tədbirlər keçirildi. Diqqət edək: bir addımla Azərbaycan üç istiqamətdə əhəmiyyətli gedış etdi.

TDT+Pakistan: yeni güc oxu

Birincisi, TDT ilə onun üzvü olmayan Pakistanı birgə geosiyasi fəaliyyət müstəvisinə gətirdi. Bu mənada artıq Pakistan da “qardaş” səviyyəsində strateji müttəfiq dövlətdir. Azərbaycan, Türkiyə və Pakistanın dövlət, cəmiyyət, mədəniyyət. iqtisadiyyat və hərbi potensial baxımından imkanlarına baxsaq, söhbətin son dərəcə əhəmiyyətli yeni geosiyasi güc oxundan getdiyini anlamaq mümkündür.

Eyni zamanda, Laçında nümayiş etdirilən geosiyasi motiv müasir Avrasiya tarixində bir regional təşkilatın böyük uğurla özünə etibarlı tərəfdarlar cəlb edə bilməsi imkanının göstəricisidir. Bir çoxlarının barmaqarası baxdığı TDT, qısa tarixi zamanda Azərbaycanın xüsusi fəallığı ilə təşkilatın funksional və nüfuz imkanlarını genişləndirir.

Etiraf edək ki, XXI əsrin çağırışları fonunda bu, olduqca ciddi siyasi, geosiyasi və uğurlu təşkilatlanma nümunəsidir. Bunları bəlkə də, bizdən çox bizimlə son bir neçə əsrdir ki, dost olmaq istəməyən dairələr daha dərinləndirirlər. Sizcə, onların reaksiyası necə olmalıdır?

Məncə, əsasən pozucu təsirlərə əl atma bilərlər. Türk cəmiyyətlərini daxildən parçalamağa çalışsalar. Müxtəlif qondarma “tarixi faktlar”ı “etibarlı mənbələr”dən (Avropa, fars, rus və s.) “eşələyib” bizə dost və düşmənimizi düzgün müəyyən etməyi məsləhət görürlər (bu yaramaz niyyət indi açıq görünür). Onlar azərbaycanlı təfəkkürünü Səfəvi-Osmanlı imperiyaları arasında olmuş münasibətlərin diktomiyasına salıb, neqativ məqamları “əsl realıq” kimi beynimizə yeritməkdən çəkinmirlər. Halbuki biz o zərərli diktomiyanın fəvqində duraraq müasir türk dövlətçiliyi (ilk növbədə Azərbaycan) kontekstində azərbaycanlılıq, müstəqillik və davamlı müasir inkişaf kursu aspektində düşünməliyik.

Biz tariximizi qətiyyənlə unutmur və unutmarıq. Lakin o tarixə münasibəti Azərbaycanın müstəqil dövlətçiliyi fonunda öz parlaq gələcəyimizə naminə daim qiymətləndirməliyik. Bizim imperiya keçmişimiz çox qiymətlidir, lakin gələcək daha önəmlidir. Yeni imperiyaların çəkdiyi “ayırıcı xətlər” üzrə hərəkət etməməliyik. Onu dövlət və cəmiyyət kimi uzun illər gördük. Yetərli deyilmi? Bir daha siyasi, ideoloji, mədəni, mədəni və asılı ölkə halına düşməmək naminə məhdud diktomiyaların fəvqinə yüksəlməliyik.

Məncə, Ulu öndər bizlərə bunları öyrətdirdi və tövsiyə edirdi – “fəxr edirik ki, azərbaycanlıyıq” və “bir millət, iki dövlət”!

Prezident İlham Əliyevin liderlik təcrübəsi və postmüharibə mərhələsində fəaliyyəti də daha geniş prizmada tarixi olaylara yanaşmanın doğru olduğunu təsdiqləyir – “bizim ailəmiz Türk Dünyasıdır”! Tarixi unutmamaqla, milli maraqları üstün tutmaqla güclü, demokratik, hüquqi, milli ilə bəşəriyyəti vəhdətdə görə bilən Azərbaycan vətəndaşı olmaq zəruridir!

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru